

Voedselsystemen en klimaat

Aanbevelingen van de Coalitie tegen de Honger voor
de internationale klimaatonderhandelingen

Om de klimaatuitdagingen het hoofd te bieden, moeten we onze landbouw- en voedselsystemen herzien. Vanaf COP23 in 2017 werd binnen het Klimaatverdrag UNFCCC¹ een eerste actie² in die zin ontwikkeld. Voordien werden thema's in verband met landbouw en voedsel enkel besproken in termen van koolstofuitstoot en mogelijkheden om die te compenseren, zoals de emissies in verband met grondgebruik, koolstofreservoirs en koolstofmarkten. Tijdens COP27 in 2022 leidde de evaluatie van de eerste engagementen tot een nieuw initiatief³ voor een periode van vier jaar⁴. Dit jaar hebben 134 staten tijdens COP28 hun engagement vernieuwd met een gezamenlijke verklaring over duurzame landbouw, veerkrachtige voedselsystemen en klimaatactie⁵. Met die verklaring erkennen de politieke leiders dat de kleinschalige landbouw het eerste slachtoffer van de klimaatverandering is, en in het bijzonder vrouwen en jongeren in de landbouw. Verder zetten zij lokale kennis voorop als de weg om meer veerkracht op te bouwen. Die mooie beloften gaan echter niet gepaard met concrete doelstellingen en evalueerbare verbintenissen die de retoriek overstijgen en zich kunnen vertalen in een actieplan. De verwijzing naar vage concepten maakt de weg vrij voor de financiering van vele valse oplossingen.

Aanbevelingen van de Coalitie tegen de Honger voor de politieke leiders:

- Formuleer een internationaal, nationaal en lokaal klimaatbeleid met sterke en relevante acties voor een rechtvaardige transitie binnen de voedselsystemen, dat niet enkel de emissies kan beperken, maar ook de boeren en boerinnen helpt om zich aan te passen aan de huidige klimaatverandering.
- Verhoog het aandeel van de klimaatfinanciering dat bestemd is voor de adaptatie van kleinschalige landbouwers en landbouwsters in de lage-inkomenlanden. Dat is een kwestie van klimaatrechtvaardigheid.

- Betrek boerenorganisaties, inheemse volken en kwetsbare groepen, vooral uit de landen van het Zuiden, bij de beslissingen die hen aangaan.
- Verleen steun aan agro-ecologische werkwijzen in het klimaatbeleid en vermijd valse oplossingen zoals koolstoflandbouw (*carbon farming*), nieuwe genoomtechnieken (NGT) of agrobrandstoffen.

Oorzaak

De voedselsystemen zijn verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de uitstoot van de door de mens veroorzaakte broeikasgassen. Er zijn meerdere emissiebronnen: methaan uit de veeteelt, lachgas uit meststoffen, koolstofdioxide door veranderd grondgebruik, productie van inputs, mechanisering, verwerking, vervoer en bereiding van voeding. Doordat de landbouw, en in ruimere zin de voedselsystemen, een grote bijdrage leveren aan de uitstoot, vormen zij ook belangrijke hefboomen voor klimaatmitigatie. We denken onder meer aan gezonde, duurzame voedingspatronen met minder vlees, een verminderde afhankelijkheid van synthetische inputs die sterk gebaseerd zijn op fossiele brandstoffen of methodes om de gezondheid van de bodem te bevorderen en dus ook zijn vermogen tot koolstofopslag.

Slachtoffer

Terwijl de helft van de wereldbevolking voor zijn levensonderhoud afhankelijk is van agrovoedings-systemen, is meer dan 80% van de landbouwers en landbouwsters actief op een oppervlakte van minder dan twee hectare. Samen bewerken zij 12% van de landbouwgrond en produceren ze een derde van al het voedsel op aarde⁶, goed voor 70% van alle voedsel dat wordt geconsumeerd in de lage- en middeninkomenlanden⁷.

1 UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change): Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering.

2 KJWA Koronivia Joint Work on Agriculture.

3 Sharm el-Sheikh Joint Work on Implementation of Climate Action on Agriculture and Food Security

4 <https://www.fao.org/climate-change/action-areas/climate-negotiations/sharm-el-sheikh-joint-work/en>, geraadpleegd op 4 december 2023.

5 <https://www.cop28.com/en/news/2023/12/COP28-UAE-Presidency-puts-food-systems-transformation>, geraadpleegd op 5 december 2023.

6 Lowder & al, 2021, "Which farms feed the world and has farmland become more concentrated?", World Development, vol.142, 1-15.

7 FAO, IFAD, UNICEF, WFP en WHO, 2023, The State of Food Security and Nutrition in the World 2023. Urbanization, agrifood systems transformation and healthy diets across the rural-urban continuum, Rome, FAO.

De kleinschalige landbouw is maar voor een klein deel verantwoordelijk voor de historische en huidige uitstoot van broeikasgassen, maar wordt wel zwaar getroffen door de klimaatverandering⁸. De veranderende temperaturen en neerslag en extreme weersomstandigheden hebben een grote invloed op de landbouwopbrengsten. De landbouwers en landbouwsters, die paradoxaal genoeg als eersten het slachtoffer worden van honger, ervaren ook als eersten de gevolgen van de klimaatverandering.

Gezien die onrechtvaardige situatie zijn de internationale financiële stromen om de landbouw aan te passen aan de klimaatverandering ruim ontoereikend. Bovendien komen zij niet voldoende terecht bij de meest kwetsbare groepen. Zo werd in de periode 2019-2020 slechts 4,3% van de klimaatfinanciering besteed aan voedselsystemen, en bij nader onderzoek van die financiering blijkt dat kleinschalige landbouwers en landbouwsters slechts 0,8% van alle klimaatfinanciering⁹ ontvingen. Die financiële stromen moeten dringend worden uitgebreid. En het is ook dringend nodig om lokale gemeenschappen, boerenorganisaties en middenveldorganisaties gemakkelijker toegang te bieden tot die financiële middelen.

Daartoe moeten landbouwers en landbouwsters, en vooral boerenorganisaties, inheemse volken en de meest kwetsbare groepen, nauwer worden betrokken bij de besluitvorming over het klimaat.

Oplossingen en valse oplossingen

Er bestaan heel wat klimaatoplossingen binnen de voedselsystemen. Er is echter een systemische aanpak nodig om de transformaties binnen de voedselsystemen te sturen. Veranderingen die uitgaan van één enkele overweging, zoals mitigatie via koolstofboekhouding, maken het immers niet mogelijk om de diverse noodzakelijke en met elkaar verbonden resultaten

te bereiken (op het vlak van biodiversiteit, klimaat, voedselveiligheid, rechtvaardigheid en gezondheid). We moeten ook voorzichtig zijn met de vele klimaatoplossingen die gebaseerd zijn op grondgebruik (agrobrandstoffen, koolstoflandbouw, agrivoltaïsme, bebossing), omdat die oplossingen kunnen leiden tot meer spanningen in verband met het grondgebruik en bijgevolg de voedselzekerheid van kansarme gemeenschappen en inheemse volken in het gedrang kunnen brengen¹⁰.

De principes van de agro-ecologie zijn bijzonder relevant om de nodige systeemveranderingen in de sector te ondersteunen. De vele voordelen ervan worden erkend door het *High Level Panel of Experts van het Committee on World Food Security*¹¹, door target 10 van het Internationaal Biodiversiteitskader (GBF)¹² en ook door de Intergouvernementele Werkgroep inzake Klimaatverandering (IPCC). Het IPCC wijst erop dat "agro-ecologische principes en methodes, ecosysteembeheer van visserij en aquacultuur en andere benaderingen die uitgaan van natuurlijke processen ondersteuning bieden op het vlak van voedselzekerheid, voeding, gezondheid en welzijn, bestaansmiddelen en biodiversiteit, duurzaamheid en ecosysteemdiensten (hoge betrouwbaarheid)"¹³. Meer dan ooit is er absoluut nood aan een antwoord dat tegelijk de verschillende uitdagingen voor de voedselsystemen aanpakt, en om die reden is de agro-ecologie vandaag onontbeerlijk.

Deze nota werd opgesteld voor de Coalitie tegen de Honger door

François Grenade (Humundi), Alice Jandrain (Iles de paix), Amaury Ghijselings (CNCD-11.11.11), Tom Devriendt

8 Climate Policy Initiative, 2023, "The Climate Finance Gap for Small-Scale Agrifood systems: A growing challenge".

9 Ibidem.

10 Wij sluiten ons aan bij de standpunten van de sociale bewegingen in het Globale Zuiden, zoals de Alliance for Food Sovereignty in Africa, die vragen om valse klimaatoplossingen zoals Climate Smart agriculture, Nature Based Solutions of koolstofmarkten af te wijzen. <https://afsafrica.org/wp-content/uploads/2023/11/cop28-policy-brief-english.pdf>

11 Het HLPE stelt: "De agro-ecologie levert niet alleen een bijdrage op het gebied van voedselzekerheid en voeding, maar ook voor 10 van de 17 doelstellingen voor duurzame ontwikkeling [...], de agro-ecologie kan ook [...] helpen bij de verwezenlijking van de doelstellingen van het Akkoord van Parijs over het Klimaat, het Biodiversiteitsverdrag en het Verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van woestijnvorming". HLPE, 2019, *Agroecological and other innovative approaches. A report by The High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security*, Rome, p. 43.

12 Global Biodiversity Framework. Het GBD roept regeringen op om agro-ecologische benaderingen te ontwikkelen om de voedselzekerheid te garanderen en de bijdrage van de natuur aan de mensen te behouden.

13 IPCC, 2022, *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press, Cambridge, VK en New York, NY, VSA.

(Caritas Belgium)

coalitie **tegen de honger**
coalition **contre la faim**

www.coalitionagainsthunger.be